

Leve de rechtsstaat?

VMBO

Korte omschrijving van de werkvorm

Leerlingen beantwoorden multiple-choice-vragen over 4 casussen, waarbij ze als rechter of minister een zaak beoordelen (uitspraak doen, wet bedenken). Nadat de rechter/minister een oordeel heeft gegeven komt er een andere mening tussendoor, waarna de rechter/minister gelegenheid krijgt zijn oordeel te herzien. Aan het eind wordt bekeken of leerlingen ...

Leerdoel

Leerlingen kennen het spanningsveld tussen de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht en ze kunnen voorbeelden noemen van dergelijke spanningen.

Duur

20-30 minuten

Wat doet de docent?

Stap 1

Verdeel de klas in tweetallen. Deel de casussen uit.

Stap 2

Laat de leerlingen de casussen beantwoorden.

Stap 3

Deel de antwoordmodellen uit. Bespreek de antwoorden klassikaal. Wat waren de antwoorden in de verschillende groepjes? Meer a, b of c? Wat vinden ze van de uitslag?

Wat doen de leerlingen?

De leerlingen leven zich in in een rechter of minister. Zij moeten vanuit deze rol bepaalde keuzes maken. De leerling telt op hoe vaak hij of zij voor antwoord a, b of c gaat. De leerlingen krijgen daarna in de vorm van een korte tekst feedback op hun antwoorden. Ze krijgen hierdoor een indruk van het belang dat zij toekennen aan een belangrijk uitgangspunt van de rechtsstaat: de machtenscheiding.

Casus 1: ontsnapte TBS-er

Je bent rechter en moet uitspraak doen in een zaak waarbij een TBS-er (gevangene met dwangverpleging) tijdens zijn verlof ontsnapt, iemand berooft en vervolgens weer wordt opgepakt. Jij moet als rechter uitspraak doen in de zaak. Het delict waarvoor hij bij jou terecht staat is een beroving.

X) Wat doe je?

- a. Je geeft de straf die er in het wetboek staat voor een beroving en geeft geen extra spreektijd aan het slachtoffer.
- b. Je geeft de straf die er in het wetboek staat voor een beroving, maar je geeft extra spreektijd aan het slachtoffer.
- c. Je geeft een hogere straf dan er in de wet staat voor een beroving. Je vindt dat gezien de omstandigheden gerechtvaardigd.

Y) Hoe reageer je op het Kamerlid?

Een Tweede Kamerlid roept in de talkshow De Wereld Draait Door dat deze TBS-er extra gestraft had moeten worden, omdat "hij beter had moeten weten".

Wat doe je na deze oproep van het Kamerlid in DWDD?

- a. Ik pas mijn vonnis niet aan en ik ga mijn oordeel ook niet bij DWDD uitleggen. Ik wil als rechter niet meedoen met het publieke debat.
- b. Ik pas mijn vonnis niet aan, maar wil mijn vonnis wel bij DWDD toelichten.
- c. Ik ben het wel met het Kamerlid eens en zal nog eens naar mijn oordeel kijken. Misschien geef ik de TBS-er inderdaad wel een zwaardere straf. Dat noemen ze 'voortschrijdend inzicht', toch?

Casus 2: herrie in de polder

Je bent de minister van milieu. Jouw voorganger heeft met België afgesproken dat een polder in het grensgebied onder water gezet wordt. De Tweede Kamer stemde destijds met dit plan in. Nederlandse boeren klagen nu dat hun waardevolle grond wordt afgepakt.

X) Wat doe je?

- a. Afspraak is afspraak. Jammer voor de boeren, maar de wet gaat door.
- b. Je probeert met de Belgen in gesprek te gaan. Is er misschien een andere oplossing?
- c. Je stapt naar de rechter. Misschien is er juridisch toch een manier te vinden om van de afspraak af te komen.

Y) Hoe reageer je op de uitspraak van de rechter?

De Belgen willen je houden aan de afspraak over het onder water zetten van de polder. Ze stappen naar de rechter. De rechter geeft de Belgen gelijk. De polder moet onder water gezet worden.

Hoe reageer je op deze uitspraak?

- a. Ik ga naar een hogere rechter, want ik vind dat de rechter de wet niet goed heeft geïnterpreteerd.
- b. Ik kom de Belgen tegemoet en bied ze aan om een deel van de polder onder water te zetten. De uitspraak van de rechter leg ik deels naast me neer.
- c. Ik zet mijn plannen toch door. De Nederlandse bevolking staat achter me. De rechter heeft het gewoon fout.

Casus 3: vliegveld

Je bent minister van Verkeer en Vervoer en je wilt dat een klein vliegveld aan de grens met Duitsland gaat uitbreiden. Ondanks de protesten van een actiegroep heb je je plannen gemaakt. De plannen worden waarschijnlijk wel goedgekeurd door de Tweede Kamer. De actiegroep spant nu een rechtszaak tegen je aan.

X) Wat doe je?

- a. Je vindt het netjes om de uitspraak van de rechter af te wachten, voordat je het plan definitief indient bij de Tweede Kamer.
- b. Je roept op televisie dat het een grof schandaal is. Dit plan moet doorgaan!
- c. Je belt met de rechter. Je legt hem uit waarom jij het vliegveld er moet komen.

Y) Hoe reageer je op de uitspraak van de rechter?

Omdat de rechter vindt dat je niet genoeg onderzoek naar de effecten op het milieu hebt gedaan, kunnen de plannen voorlopig niet doorgaan.

Hoe reageer je op deze uitspraak?

- a. Als inderdaad in de wet staat dat ik onderzoek had moeten doen, dan doe ik dat alsnog.
- b. Ik ga in hoger beroep. In een interview vertel ik dat ik de rechter niet zo slim vind.
- c. Ik zet mijn plannen door, want de Tweede Kamer zal ze toch wel goedkeuren en die is door het volk gekozen.

Casus 4: hoger straffen

Je bent het als rechter niet eens met de plannen van de Nederlandse regering om minimumstraffen in te voeren. Rechters mogen verdachten dan geen lagere straf meer geven. Jij vindt de straffen al hoog genoeg.

X) Wat doe je?

- a. Ik vind dat ik hier als rechter niets over mag zeggen. Ik zal dus mijn mond moeten houden in het openbaar.
- b. Ik vind het belangrijk dat ik mijn zorgen hierover kenbaar maak. Juist als rechter! Ik stuur een brief naar de krant.
- c. De politiek moet hier echt wat aan doen. Ik zal mijn uiterste best doen om deze maatregel tegen te houden. Ik begin alvast met een handtekeningenactie!

Y) Hoe reageer je op de aangepaste wet?

De regering gaat door met haar plannen. De Tweede Kamer en Eerste Kamer stemmen in. De wet treedt in werking.

Hoe reageer je op deze uitspraak?

- a. Wet is wet, helaas. Mijn vonnissen gaan dus omhoog.
- b. Ik pas mijn vonnissen aan, maar schrijf een artikel voor de krant met mijn bezwaren.
- c. Ik beslis zelf welke straf ik geef. Dat wordt een lagere straf dan in de wet staat.

Uitslag**A**

Heb je overal A gekozen?

De rechtsstaat is bij jou in goede handen! Je bent een voorstander van de machtenscheiding. Politici moeten zich niet bemoeien met lopende rechtszaken en rechters zijn onafhankelijk en bemoeien zich niet met het maken van wetten.

B

Kies je meer voor B?

Je vindt dat de rechter best af en toe mag luisteren naar volk of politici. En dat een rechter af en toe in het openbaar zijn mening mag geven. Politici zoeken de grens op van wat mogelijk is. Dit kan leiden tot een verzwakking van de rechtsstaat.

C

Als je voor C kiest dan laat je je snel beïnvloeden door anderen. De rechter moet vooral luisteren naar de politiek en de politiek hoeft niet te luisteren naar de rechter. Regels zijn er, maar niet voor jou. Dat is niet zoals het hoort in een rechtsstaat, want in een rechtsstaat zorgt een onafhankelijke rechter ervoor dat de wet voor iedereen geldt en dus ook voor ministers.

Leve de rechtsstaat?H/V

Korte omschrijving van de werkvorm

Leerlingen bepalen bij verschillende casussen of er sprake is van overschrijding van de scheiding der machten. De casus wordt middels een kort filmpje toegelicht. Over iedere casus volgt een korte klassendiscussie aan de hand van gegeven stellingen. De werkvorm vereist voorkennis over de definitie van een rechtsstaat/scheiding der machten.

Leerdoel

Leerlingen weten welke problemen de machtenscheiding oplost.

Duur

20-50 minuten

Wat doet de docent?**Stap 1**

De docent legt het onderdeel uit, deelt de werkbladen uit.

Stap 2

De docent start een van de filmpjes en laat de leerlingen de vragen beantwoorden.

Stap 3

Besprek de antwoorden. Vraag 3 wordt telkens klassikaal behandeld.

Wat doen de leerlingen?

De leerlingen bekijken de drie filmpjes en beantwoorden de vragen. De stellingen worden klassikaal besproken.

A) Populistisch geblèr?

In 2005 reed Germaine C. een tasjesdief dood, nadat ze door de jongen was beroofd. Justitie eiste 2,5 jaar celstraf wegens doodslag door gevaarlijk rijgedrag. De rechter gaf haar uiteindelijk een taakstraf van 180 uur. Tweede Kamerlid Rita Verdonk was aanwezig bij de rechtszitting op de rechtbank in Amsterdam. Ze vertelde dat ze blij was met de straf, maar het jammer te vinden dat de rechter Germaine C. niet heeft vrijgesproken. Verschillende politici hebben kritiek op het optreden van Verdonk. GroenLinks fractievoorzitter Femke Halsema noemde het in haar weblog zelfs “populistisch geblèr”.

De film is hier te bekijken:

<http://www.netwerk.tv/uitzending/2008-03-06/wat-deed-rita-verdonk-bij-uitspraak-zaak-tasjesdief#>

of

<http://player.omroep.nl/?afID=6625989&start=00:00:00&end=00:12:20>

Dit fragment bekijken van 6:40 tot 12:20 *of* einde

In dit fragment komen Tweede Kamerlid Rita Verdonk (Trots op Nederland) en Alexander Pechtold (D66) aan het woord.

1. Wat is de mening van Pechtold over de uitspraken van Verdonk?
2. Met wie ben je het eens: Pechtold of Verdonk?
3. Bespreek met de klas de stelling:

“Politici moeten zich niet bemoeien met lopende rechtszaken.”

B) Onafhankelijke rechters?

In 2010 wordt Geert Wilders aangeklaagd wegens discriminatie en het aanzetten tot haat door zijn film Fitna. Het eerste proces tegen PVV-leider Geert Wilders eindigt in februari 2011 in een wraking van de rechtbank. Zijn advocaat Bram Moszkovicz beschuldigt de rechters van vooringenomenheid. Er komen nieuwe rechters die zich opnieuw moeten buigen over de zaak. Wilders wordt uiteindelijk in 2011 vrijgesproken.

De film is hier te bekijken:

<http://nos.nl/video/217097-eerste-proceswilders-eindigt-in-wraking.html> (duur: 1.26 min.)

1. Noem drie redenen die Moszkovicz aandraagt om de rechters in de zaak Wilders te wraken.
2. Waarom is het belangrijk in een rechtsstaat dat de rechters onafhankelijk en niet vooringenomen zijn?
3. Wat vind je zelf? Is het goed dat de rechters in dit proces werden vervangen?
4. Bespreek met de klas de stelling:
“Het is goed voor de rechtsstaat dat rechters vaker gewraakt worden.”

C) Protesterende rechters

In 2012 komt het kabinet met het voorstel om de griffierechten te verhogen. Dat betekent dat burgers veel meer moeten betalen als ze een rechtszaak willen beginnen. Ook als ze gedaagd worden zullen ze meer moeten betalen. Er komt kritiek van verschillende partijen die bang zijn dat de gang naar de rechter voor velen onbetaalbaar zal worden. Ook rechters leveren kritiek.

<http://nos.nl/l/tcm:5-1214016/> (duur: 4.49 min.)

1. Wat is de kritiek van de rechters op de plannen van het kabinet?
2. Vind jij het verstandig dat rechters zich in dit geval openlijk uitspreken tegen de plannen van het kabinet? Waarom wel/niet?
3. Bespreek met je klas de stelling:

“Rechters moeten zich niet bemoeien met politieke beslissingen.”

Of: Rechters mogen zich nooit vanuit hun functie uitspreken over politieke beslissingen.

Antwoordmodel

A) Populistisch geblèr?

1. Hij vindt dat politici zich niet moeten uitspreken over individuele rechtszaken. Net zoals rechters zich niet bemoeien met hoe de wetten eruit horen te zien.
2. Eigen mening
3. Bespreek met de klas de stelling:
“Politici moeten zich niet bemoeien met lopende rechtszaken.”
 Argumenten voor: Politici laten hun betrokkenheid zien. Ze kunnen naar aanleiding van een zaak bijvoorbeeld de wet aanpassen. Dat is ook vrijheid van meningsuiting. Rechters zijn voor het leven benoemd en laten zich niet zomaar beïnvloeden, ook niet door een politicus.
 Argumenten tegen: We hebben een machtscheiding. De wetgevende en rechtsprekende macht zijn gescheiden. Rechters mogen niet worden beïnvloed tijdens een proces.

B) Onafhankelijke rechters?

1. 1) De rechter maakt een opmerking naar Geert Wilders die uitgelegd kan worden als een oordeel 2) De rechter uit begrip voor een vrouw die de film Fitna niet wil zien. 3) De rechter was op een etentje met een van de getuigen.
2. Rechters mogen zich niet laten beïnvloeden als ze rechtspreken. Elke verdachte heeft recht op een eerlijk proces.
3. Eigen mening
4. Bespreek met de klas de stelling:
“Het is goed voor de rechtsstaat dat rechters vaker gewraakt worden.”
 Argumenten voor: als rechters gewraakt worden betekent dat er meer gelet wordt op de onafhankelijkheid van rechters en dat is een goede zaak.
 Argumenten tegen: als er meer rechters gewraakt worden dan kan duren processen langer. Meer rechters gewraakt betekent dat de rechterlijke macht negatief in het nieuws komt.

C) Protesterende rechters

1. De overheid werpt een financiële drempel op voor rechtszaken. Het recht wordt hierdoor onbetaalbaar. Dat is slecht voor het rechtsgevoel van de burger.
2. Eigen mening
3. Bespreek met je klas de stelling:
“Rechters moeten zich nooit bemoeien met politieke beslissingen.”
 Argumenten voor: we hebben een machtscheiding. Rechters moeten zich nooit met de wetgevende macht bemoeien. Dat doet de wetgevende macht ook niet met de rechters.
 Argumenten tegen: in bijzondere gevallen mag dat wel. De rechters zien toe op een eerlijk proces en deze maatregel is volgens hen slecht voor de rechtsstaat.